

Hersekli Arif Hikmet (1839-1 1903)

Mostar'da doğdu. Hersek valisi İstolçalı Ali Paşazade Zülfikar Nafiz Paşa'nın oğludur. Babası ve dedesinin peşpeşe ölümleri üzerine Önce Bosna'ya, sonra da İstanbul'a taşınırlar. Burada öğrenimine devam eder. Arif Hikmet, daha 11 yaşında iken dedesinin tayin yazısı üzerine tımarlı sipahi miralaylığı rütbesi ile askeriye intisap etmiştir. Daha sonra sekiz yıl kadar hizmet edeceği Sadaret Mektubî Kalemine memur olmuştur. İstifaen bu görevinden ayrıldıktan sonra bir süre Bosna'da dolaşmış, ardından da Divan-ı Ahkam-ı Adliyye Muhakeme-i Cezaiyye kitabetine tayin edildi

(1868). Erzurum, Bursa, Manastır, Yanya, Kastamonu, Adana ve Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayetleri Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi reisliği, İstanbul İstinaf Mahkemesi azalığı, İstinaf Hukuk reisliği ve Mahkeme-i Temyiz azalığı yaptı. İstanbul'da öldü (20 Nisan 1903), Topkapı mezarlığına gömüldü.

Arif Hikmet, şairliği yanında felsefe, tasavvuf ve siyasetle ilgili eserler yazdı. Levâyihü'l-hikem, Levâmiü'l-efkâr, Sevânihü'l-beyân, Misbâhü'l-izâh ve Asâr-ı Hikmet müellifin kaleme aldığı eserlerdir.

Gazel (Özgül, s. 60)

Na't-ı Şerif

1. Hudânın en büyük ihsanı sensin yâ Resûlallâlv
Benim her derdimin dermanı sensin yâ Resûlallâh	1. Huda'nın en büyük bağıışı sensin ey Allah'ın
resulü. Benim her derdimin dermanı sensin ey
Allah'ın resulü.
2. Cihan medhûş-ı hayrettir zuhûr-ı mu'cizâtmdan
Tarikat ehlinin burhanı sensin yâ Resûlallâh	2. Cihan, gösterdiğin mucizelerden şaşkına
dönmüştür. Tarikat ehlinin fikrini işba ta delîli sen
sin ey Allah'ın resulü.
3. N'ola arş olsa ferş-i südde-i bâb-ı inâyâtm Saadet
mülkünün sultanı sensin yâ Resûlallâh	3. Saadet ülkesinin sultanı ey Allah'ın resulü,
göğün dokuzuncu katı, senin iyilikler kapımın eşi
ğindeki hasır olsa, bu çok mu gariptir?
4. Seninle anlaşıldı şîve-i ahkâm-ı ayniyyet
Berât-ı vahdetin unvanı sensin yâ Resûlallâh	4. Birlik fermanının başlığı ey Allah'ın resulü,
aslî hükümlerin üslûbu seninle anlaşıldı.
5. Seninle anlaşıldı şîve-i ahkâm-ı ayniyyet
O vechinsüret-i Rahmanı sensin yâ Resûlallâh	5. İnsanlığın alnı, güzelliğinin nuruyla süslendi. O
çehrenin Rahman Sûresi sensin ey Allah'ın resulü.
6. Alîl-i derd-i aşk u şevkıon olsun dâima Hikmet
Bize gösterdi sîrr-ı men reânî sensin yâ Resûlallâh	6. Hikmet, daima, aşkının ve arzunun derdiyle
hasta olsun. "Men reânî" sırrı bize gösterdi ki, bun
dan kastedilen sensin ey Allah'ın resulü.
("men reânî" ile EbûHüreyre'den naklolunan bir ha-
dise telmih vardır; "Her kim beni rüyasında görürse,
muhaakkak ki, uyanırken de ben İ görecektir; çünkü,
şeytan bana benzer bir surete giremez ")■

Mensur Örnek

Misbâhü'l-İzah'tan Mebhas-ı Sabi

(Özgül, S. 155)

Frenklerin hissiyât-ı ma'neviyelerini teftişe lüzum yoktur fakat inkilâbât-ı medeniyye iktizâsınca ulûm-ı siyâsiyye ve smâiyye gibi umûr-ı dünyeviyyeye müteallik maârif ü malumatı tahsile ihtiyâcımız vardır. Zira hakâik-ı maddiyyâtı anlar kadar anlamış daha bir kavim zuhura gelmemiştir.

Avrupa memleketleri zahirde pek şaşaalı olduğundan ekser enzâr-ı kâsıra ashâbı hayrette kalıp Frenkleri i'zâm eder.

Efkâr-i mükemmele erbabı o şaşaanın husulüne sebep ulûm ü fûnûn olduğunu bildikleri cihetle maârif ü sanayiî agraz eyler. Nakısların nâzın esere, kâmillerin müessire taattuf olmağla, nakıslar Frenkliğe Özenir, kâmiller Frenkleri şu derece-i medeniyyete îsâl eden esbabı bi't-taharrî anın lüzûm-ı istihsâli re'yyinde bulunur.

*

Asrımızda lüzûm-ı mezkûr devletimizce te-ferrüs olunmuş ise de lâyıkıyla esbâb-ı medemyetin istihsârı cihetine gidilmemiş, Frenkliğe mahsûs birtakım rûsum u âdâta i'tibar edilerek sû-i taklid sebebiyle temâyülât-ı muzırır çoğalmış, bir dinsizlik beliyyesî meydana çıkıp akâid ü ahlâka arız olan tagayyürât milliyetimizi tezelzülâta dü-şürmüştür.

*

Hülefâ-yı Abbasiyye'den Me'mun bin Hârûnû'r-reşid aslında bâzı kütüb-i Yunâniyye Bağ-dad'a getirildiği sırada, Rumlardan lisân-ı Yunânî ve Arabi'ye âşinâ birkaç mütercim dahi celb ettirilir. Tercüme işleri hitam bulunca maaşları kat olunup memleketlerine gitmeleri tenbîh kılınması üzerine Bağdad'da kalmaları hususundaki isti'dâdlanna karşı halîfe-i müşarünileyh, "Bize bal lâzım idi, anı ahz ettik, anlara ihtiyaç kalmadı" cevâbını verir. Halîfe-i müşarünileyhin hikmeti bala, Rumlan arı-lara teşbihindekî halâveti zâikâsencâvı belâgate bi'l-havâle o ciheti tasvire girişmeyerek cevabdaki isabet mebhâsi tenvire medar olduğundan binâen

maksadımızı takrir edeceğiz.

*

Şöyle ki, bize lâzım olan ancak ulûm-ı hi-kemiyyedir. Frenklerin ve Frenkliğün lüzumu yok-tur. Peygamberimizin aleyhi's-salâtü vessellem efendimizin (el-hikmetü dâletü'l-mü'mini eynemâ vecedehâ ehazehâ) hadîs-i şeriflerindeki tenbîhe ittibâen her nerede bulursan oradan hikmeti alize sa'y etmekliğimiz mukteziyât-ı islâmiyyedendir. Kitâb-ı mübînimizde hikmet cüz'-i kesir ile tarif bu-yurulmuştur. Şimdiki hâlde ulûm-ı hakîmenin Av-rupa-yı Garîb'de iştihar ü istikrar etmiş olduğunu görüyoruz. Oralarda intizâmât-ı medeniyyenin husulüne bâis olan maaârif ü malûmatı herhangi taraftan olursa olsun alız ederek heyet-i ictimâiyyemizce nâfi' bulunan aksamı bi't-tercüme lisânımıza naklettirip ihtiyâcât-ı asriyyeye göre siyâsî ve sinai mesleklere, mekteblere tevzi' ü tak-sim ile mekteblere mesleklere mahreç ittihaz ey-leyerek emr-i tâlimi tâmîme çalışmak efradı tahsile alıştırıp piliçler tavuklarda nasıl zuhura gelirse, evlâd-ı vatan olan yavrularımızın dahi öyle mek-teblerden neş'etle mekseblere inkısam etmelerine hasr-ı ihtimam olunmak ve îcâbât-ı esâsiyyedendir. Zîrâ, şimdiki asr-ı medeniyyette insanları ser-menzil-i terakkiyâta isal edecek tarîk-i necat ancak maârif ü malûmattır. Avrupalılara taklidi te-veccühten murad maîşet-i dünyeviyemizi tavsî ü te'min için tahsîl-i kemâlâttır; alafrangalık, şıklık de-ğildir. Alafrangalık, şıklık bir tavr-ı sefhânedan ibarettir.

Muhtasaran ihtar ü imâ edildiği veçhile ciddi ve samimî ulûm u sanâyiin ta'mîmiyle akl ü hikmete tevkîfan usûl-i sahîha-i medeniyyet üzre gidilmiş olsaydı, ya Avrupa devletlerine müsâbakat eder-dik veya hiç olmazsa tehakkümlerinden. kurlabilecek bir mevki'-i masûrdiyyete vâsıl olup istiklâliyyetimizi bi'l-muhâfaza. beyne'd-düvel kesb-i haysiyyet ederdik.

Sad hayf ki bu yollara sülük edilmeyip Av-rupalıları sû~i taklid yüzünden bir takım hevesâta düşerek yalnız Frenkleri medh ü sitayiş ile adetâ Frenkliğe meyi edildi. Bu ise, el-ıyâzu billâh irtidâda kötü bir isti'dad eylemektir.

Ulûm u füntın başka, Frenklik başka bir şeydir. Ulûm u fûnun ale'l-umum nev'-i beşere mahsus olan avâtıf-ı ilâhiyyedendir. Frenklik bâzı tavâim mâlûmenin âdât-i kavmiyyesinden ibarettir,

Âdât-ı kavmiyye elbiseye benzer. Her kavmin vücûduyle mütenâsib olarak temekkün eder. Meselâ uzun boylu şişman bir adamın üzerinde biçimli görünen bir paltoyu kaşırü'l-kame, zaifü'l-vücûd bir kimse beğenip de aynıyle öyle bir palto kestirecek olsa, yakışmaz, hem çirkin durur, hem işine yaramaz. İşte âdât-ı kavmiyye dahi bunun gibidir. Akvamın tabîat-i aslîyye ve kabiliyyet-i mevkiyyelerine göre takarrür eden i'tiyâdât-ı husûsadandır.

Demek isterim ki, temâyülât ya âkılâne, ya ahmakâne olur. Temâyül-i âkılâne bir şahsın üzerinde biçimli görünen bir paltonun terzilikçe cihet-i smâiyyesini ve kumaşının sûret-i i'mâlîyy esini öğrenip kendi vücûduna göre bir palto yaptırmağa heves etmektir. Avrupa medeniyyetine taklidi tevcihten murâd-ı ârizânem budur.

Temâyül-i ahmakâne, bir kimsenin üstündeki libâs bi'l-istihsan kendi şahsiyyetini düşünmeksizin öyle bîr libas biçtirip giymeğe özenmektir. Bizim Frenkliğe özenişimiz temâyül-i ahmakânedен neş'et etmiş bir sû-i takliddir ki bizi pek fena suretlere koydu. Milliyetimizi berbad eyledi. Ne olduğumuzu, ne maksada hizmet edeceğimizi şaşkırdık. Bu şaşkınlıkla müteşettib ü müteferrik olarak ale'l-'ımiyyâ vâdî-i hizlânda dolaşıyoruz.

(Özgül, s. 155)

